

**A vámpírirodalom megjelenési formái a 18. századi német
irodalomban**

Pomme

Tartalom

1. Bevezetés	2
2. Vámpírhisztéria.....	3
3. Heinrich August Ossenfelder - <i>Der Vampir</i>	5
4. Gottfried August Bürger - <i>Lenore</i>	6
4.1. Tartalom	6
4.2. Interpretáció	9
4.3. Struktúra	9
5. Johann Wolfgang Goethe - <i>A korinthusi menyasszony</i>	10
5.1. Interpretáció	11
5.2. Idő.....	13
5.3. Struktúra	14
6. Figurák összehasonlítása.....	14
7. Vámpírisztikus elemek.....	16
8. Összefoglalás	17
9. Irodalomjegyzék	18

1. Bevezetés

A vér és a halál motívumai a kezdetektől fogva hozzátartoznak az emberiség mítoszaihoz, éppúgy, mint a sötétség, épp ezért ezek igen kedvelt toposzai az irodalomnak, legyen szó prózáról, líráról vagy drámáról.

A dolgozatomban két német balladát mutatok be a 18. századból. Ezt az évszázadot olyan irányzatok befolyásolták, mint a felvilágosodás, a *Sturm und Drang* vagy a Weimari klasszika – ez utóbbi stílusirányzatok megformálásában maga Goethe kiemelkedően fontos szerepet játszott. A század első felében nem egy, a Johann Flückingeréhez hasonló beszámoló keletkezett, melyek fő a témája a sírjukból kikelt holtak visszatérése az élők világába.

A modern vámpírirodalom vonatkozásában valószínűleg angol, illetve amerikai művek jutnak először eszünkbe, mint pl. Anne Rice kortárs sikersorozata vagy Stephanie Meyer *Twilight Saga*-ja. A korábbi időszakok meghatározó művei közül a köztudat számon tartja Bram Stoker híres *Drakuláját*, esetleg Charles Baudelaire *A vámpír metamorfózisa* című művét. A német ajkú írók természetfeletti témájú írásai kapcsán megemlíthetjük Heinrich August Ossenfelder *Der Vampir* című versét, Gottfried August Bürger *Lenore* balladáját, Goethe, E.T.A. Hofmann és Heinrich Heine néhány művét.

Az általam kiválasztott két mű hasonló alaphelyzetet dramatizál, három szereplőt vonultat fel, egy anyát, a lányát, aki menyasszony is egyben, és egy vőlegényt. Mindkét ballada történetét erőteljes módon áthatja a vallásos tematika, ezt Bürger verse az istenkáromlás problémája felől közelíti meg, míg Goethe műve a régi pogány vallást állítja szembe a modern keresztény ideológiával. A továbbiakban ezt az aspektust azonban csak csekély mértékben kívánom tárgyalni.

Gottfried August Bürger nagy valószínűséggel egy népdal motívumait használta, bár a költemény pontos forrása ismeretlen, Goethe ezzel szemben tralleszi Phlegón művéből vette át a cselekményt¹. E két meghatározó mű befolyásolta a kortárs 18. századi irodalmat, Bürger *Lenorája* az angol irodalomra volt hatással (pl. Bram Stoker *Drakulájában* is találhatunk egy utalást Bürger balladájára: „Denn die Todten reiten Schnell.” („For the dead travel fast.”²) Az eredeti műben mindez a következő formában hangzik: „Die Toten reiten schnell”³), míg Johann Wolfgang Goethe a modern vámpír alakját teremtette meg, aki személyiséggel, érzelmekkel rendelkezik, nem csupán ösztönlény, aki a vérszíváson kívül másra már nem

¹ Janion, Maria: *A vámpír, Szimbolikus biográfia*, Budapest, Európa Könyvkiadó, 2006, 13. o.

² Stoker, Bram: *Dracula*, London, Penguin Group, 1994, 20. o.

³ Friedrich, Wolfgang (Hg.): *Auswahl/ Bürger, Gottfried August*. Leipzig: VEB Bibliogr. Inst., 1958, 413. o.

képes. Ezen kívül érdemes megemlíteni, hogy annak ellenére, hogy Bürger a balladáját 1773-ban írta és a *Lenore* egész Németországban ismert volt (így Goethe is ismerte és inspirálta is *A korinthusi menyasszony* megírásában), magát Bürgert és a munkáját mégsem ismerték el. Goethe és Friedrich Schiller is többször fejezte ki negatív kritikáját Bürger írásaival kapcsolatban. Goethe *A korinthusi menyasszony* című művét 1797-ben írta, így felvetődik a kérdés, miben más Goethe balladája Bürgeréhez képest, hogy ezt nevezi az irodalomtudomány vámpír versnek? Miben mutat újat Goethe figurája, esetleg miben hasonlít Bürger alakjához? Többek között ezekre a kérdésekre is megpróbálok választ találni a munkám során.

A következő fejezetben a 18. század eleji vámpírhisztériáról fogok írni, mintegy bemutatva a balladákat befolyásoló történelmi helyzetet. Bürger jól ismerte a Flückinger féle beszámolót, és a balladája is nagyjából ez idő tájt játszódik, és mint már említettem, ez az írás felelős azért, hogy a vámpírizmus, mint olyan, a 18-19. század kedvelt irodalmi témájává és diskurzusává vált.

2. Vámpírhisztéria

Johann Flückinger katonaorvos kapta a feladatot, hogy derítse fel a szerb Medvegia területén kitört tömeghisztéria okát. A hírek szerint egy Arnold Paole nevezetű hajdú eltörte a nyakát, ám temetését követően nem nyugodott békében. A falu lakói rettegésben éltek, olyan kósza hírek terjengtek, hogy Paole vérszívó, embereket és háziállatokat harap meg. Az osztrák kormányzat a nyugalom megőrzése érdekében elküldte Flückingert, aki 40 nappal Paole temetése után felnyitatta a sírt.⁴

Um nun dieses Ubel einzustellen, haben sie auf Einrahten ihres Hadnucks, welcher schon vorhin bey dergleichen Begebenheiten gewesen, diesen Armond Parle in beyläuffig 40. Tagen nach seinem Tode ausgegraben, und gefunden, daß er gantz vollkommen und unverweset sey, auch ihm das frische Bluht zu den Augen, Nasen und Ohren herausgeflossen, das Hembd, Ubertuch und Tücher gantz blutig gewesen, die alten Nägel an Händen und Füßen samt der Haut abgefallen, und dargegen andere neue gewachsen seyn. Weil sie nun daraus ersehen, daß er ein würcklicher Vampir sey, so haben sie demselben nach ihrer Gewohnheit einen Pfahl durchs Hertz geschlagen,

⁴ Ramge, Ralf: Das Dokument des Grauens, Eine Chronik des Horrorfilms, vorläufige Version, 31. August 2006, 31. o.

worbey er nen wohlvernehmliches Geächzen gethan, und ein häufiges Geblüthe von sich gelassen.⁵

Ezután Paole tetemét elégették, a hamvait pedig ismét elásták. Megelőzőképp, nehogy Paole négy áldozata visszatérjen, Flückinger exhumáltatta őket, és hasonlóképp járt el velük, mint Paolével: karót döftek a szívükbe, majd elhamvasztották őket. Ez viszont túl későinek bizonyult, mert az elkövetkező 3 hónapban 17 falusi hunyt el, mind ettek a Paole által megharapott szarvasmarhák húsból. A borzalom akkor érte el a tetőpontját, amikor a polgármester lánya erős mellkasi fájdalommal ébredt, miután azt álmodta, hogy a 17 halott egyike, egy ifjú, álmában meglátogatta. Flückinger felnyitatta a 17 sírt, és félelme beigazolódott, a sírok közül 13-ban a Paole „állapotával” megegyező tetemeket találtak.⁶ Érdekességgépp megemlíteném még, hogy a 13 vámpírnak titulált halott közül 7 nő, 5 férfi, sőt 1 nyolc napos kisbaba is volt.⁷

A *vampyr* szó ezen beszámoló által ért el Angliába, ahol Flückinger beszámolója bestseller-ré nőtte ki magát.⁸ A Flückinger-féle beszámoló híressé válása után több hasonló dokumentum is napvilágot látott, mint a német nyelvű beszámoló Peter Polgojowitz esetéről, ami a Paole beszámoló előtt 5 évvel (1725) keletkezett. Ez a dokumentum arról tudósított, hogy Kisilova falujában - szintén szerb vidék - Peter Polgojowitz vámpírként tért vissza az élők közé. A cövekelést megelőzően 9 embert ölt meg. Csak kevés dolog egyezett meg Flückinger beszámolójának azon részével, mikor a sírt felnyitották, és habár a cövekelés közben Polgojowitz semmilyen életjelet nem mutatott, a mellkasából vérözön tört ki.⁹ Természetesen ezt a két beszámolót (Paole-ról és Polgojowitz-ról) azért emeltem ki, mert ezek a legismertebbek és viszonylag könnyen hozzáférhetőek.

⁵ Johann Flückinger: Visum et Repertum. In: Johann Christoph Harenberg: Vernünftige und christliche Gedancken Über die Vampirs oder Bluhtsaugende Todten, so unter den Türcken und auf den Gräntzen des Servienlandes den lebenden Menschen und Viehe das Bluht aussaugen sollen, Wolfenbüttel: Johann Christoph Meißner Verlag 1733, 28.o.

<http://gdz.sub.uni-goettingen.de/dms/load/img/?PPN=PPN504439782&IDDOC=288163>
(2013.01.08.)

A fordítása nagyjából így hangozhat: Hogy ezt a gondot megszüntessék, hadnagya tanácsára, aki már átélte hasonlókat ezelőtt, ezt az Arnond Parle-t a halála óta eltelt negyven nap után kiásták, és úgy találták, hogy teljesen ép és nem indult oszlásnak, a szeméből, orrából és füléből friss vér folyt ki, az inge, és a testét fedő leplek teljesen véresek voltak, a kezeiről és a lábairól a régi körmök egytől egyig leestek, és a helyükre pedig újak nőttek. Mivel ezekből úgy látták, hogy ő valóban vámpír, a szokásaikhoz híven egy karót ütöttek a szívébe, amikor is jól hallhatóan felnyögött és erősen vérezni kezdett.

Megjegyzés: Arnold Paole-t említik még Arnond Parle, Arnod Parle-ként is. Flückingert is említik Flückinger és Flückinger néven is.

⁶ Ramge: Das Dokument des Grauens, 31.o.

⁷ Johann Flückinger: Visum et Repertum, 30-35.o.

⁸ Ramge: Das Dokument des Grauens, 32.o.

⁹ Vö.: Ramge: Das Dokument des Grauens, 32.o.

Az, hogy mennyi valóságtartalma van ezeknek a beszámolóknak, azt mindenkinek magának kell eldönteni, ami viszont biztos, az az, hogy nagyban befolyásolták a 18. század művészetét, gondolkodását. Ezt mi sem mutatja jobban, minthogy számos esszé, vitairat készült a vámpírizmus témakörén belül, a legelső ebben a témában Michael Ranft 1728-ban megjelent tanulmánya, melynek címe *Über das Kauen und Schmatzen der Todten in Gräbern*¹⁰. Az évtizedes vitát August Calmet, francia bencés szerzetes *Dissertation sur les apparitions des anges, des démons et des esprits et sur les revenants et vampires de Hongrie, de Bohême, de Moravie et de Silésie (Angyalokról, démonokról, szellemekről, valamint a magyar-, cseh-, morvaországi és sziléziai vámpírokról és kísértetekről)* című írása zárta le. A beszámolóban lényegében kritizálja a tetemekkel való bánásmódot, szerinte csak képzelődtek az emberek az ópiumtól és a rossz étkezéstől, valamint kifejti, hogy véleménye szerint a kiásott emberek csupán tetszhalottak voltak és csak azért, mert felébredvén ebből az állapotból, kijöttek a sírjukból, még nem lett volna elég indok, hogy megöljék őket.¹¹

3. Heinrich August Ossenfelder - *Der Vampir*

Mielőtt elkezdeném Bürger és Goethe balladáját elemezni, röviden bemutatom Ossenfelder kevésbé ismert versét. A mű alcíme *Mein liebes Mägdchen glaubet*. A vers hasonló hármas felépítéssel rendelkezik, mint a *Lenore* és a *Die Braut von Korinth*, adott egy vámpír, egy leány és említésre kerül a leány anyja is. Maga a vers a *Lenore*-ra hasonlít jobban, az anya vallásos, de a lány ebben a műben hallgat rá: „*Mein liebes Mägdchen glaube/ Beständig steif und feste/ An die gegebenen Lehre/ Der immer frommen Mutter*”¹². Olvashatunk az előző fejezetben kifejtett vámpírhisztória egyes elemeiről: „*Als Völker an der Theyse/ An tödtliche Vampiere/ Heyduckisch feste glauben.*”, „*Und heute in Tockayer*” ezek a szavak arra utalnak, hogy maga a mű helyszíne Magyarország, mivel a Tisza és Tokaj is ebben az országban van, és hajdúk is akadnak. A vámpír szó kétszer is elhangzik a rövidke vers folyamán, egyszer az előbb idézett részben, másodjára pedig a következőben: „*Wenn ich dich werde küssen/ Und als ein Vampir küssen*”. A lány neve Christiane, a versben „chen” kicsinyítő képzőt kap. A név azért említésre méltó, mivel a jelentése „Krisztushoz tartozó”, így ez a névválasztás

¹⁰ Ramge: Das Dokument des Grauens, 32.o.

¹¹ Ramge: Das Dokument des Grauens, 32.o.

¹² Heinrich August Ossenfelder: *Der Vampir*, Gedicht. In: Der Naturforscher. Achtundvierzigstes Stück. Leipzig, Sonnabend, den 25. des Mays, 1748. 380.o.sq

Megjegyzés: A Heinrich August Ossenfelder - *Der Vampir* című fejezetben lévő összes idézet az ebben a lábjegyzetben megjelölt forrásból származik, ugyanezzel az oldalszámmal, így nem fogom őket lehivatkozni.

valószínűleg tudatos lépés volt és a történetbe is jól beleillik, hiszen ennél találóbb nevet nem is adhatna a mélyen vallásos anya a lányának. Kiderül az is, hogy ennek a vámpírnak is az ölés a szándéka, valamint a lány móresre tanítása: „*Wenn du dann recht erzitterst/ Und matt in meine Arme,/ Gleich einer Todten sinkest/ Alsdenn will ich dich fragen,/ Sind meine Lehren besser,/ Als deiner guten Mutter?*”

4. Gottfried August Bürger - Lenore

Bürger első mesterműve a *Lenore* (1773), amely a göttingeni évkönyvben (*Musenalmanach auf das Jahr 1744*) jelent meg, és egész Németországban ismertté vált ez által a neve.¹³ A balladával kapcsolatban leggyakrabban tárgyalt kérdés nem más, mint a forrása. Bürger többször említi Johann Christian Günther *An Leonoren (Leonórához)* című versét, aminek nagy valószínűséggel a strófaszerkezetét vette át.¹⁴ Karl Julius Schröer 1868-ban publikálta a tanulmányát, amiben megtalálható volt a *Die Totenbraut*¹⁵ nevű népdalt, amit Gottscheeben¹⁶ talált.¹⁷ Ez a népdal és más tények azt bizonyítják, hogy létezett egy „Ős- Lenore” ballada.¹⁸ Érdekes tény, hogy Bürger balladája a „volkstümliche Ballade”¹⁹ besorolást kapja, Goethe balladája ezzel szemben már „vampirische[s] Gedicht”²⁰.

4.1. Tartalom

A ballada első strófájában minden fontos információt megkaptunk az alaptörténetről, ez a bevezető rész egészen az ötödik versszakig tart. A főszereplő Lenore, aki a jegyesét, Wilhelm-et várja vissza. Lenore kétségekkel küzd: *"Bist untreu, Wilhelm, oder tot?/ Wie*

¹³ Friedrich: Auswahl, 44.o.

¹⁴ Friedrich: Auswahl, 45.o.

¹⁵ Magyar jelentése: A halott menyasszony

¹⁶ A német ajkú sziget Krajna vidékén található, régen a Habsburg Birodalomhoz tartozott, ma Szlovénia területén fekszik.

¹⁷ Friedrich: Auswahl, 46.o.

¹⁸ Friedrich: Auswahl, 47.o.

¹⁹ Laufhütte, Harmut: *Volkslied und Ballade*. In: Werner Keller (Hg.): *Goethe Jahrbuch*, Weimar: Verlag Hermann Böhlaus Nachfolger Weimar 1991, (Bd. 108) , 98.o.

²⁰ Frenzel, Elisabeth: *Motive der Weltliteratur, Ein Lexikon dichtungsgeschichtlicher Längsschnitte/ Elisabeth Frenzel.- 4., überarb. u. ergänzte Aufl.*Stuttgart: Alfred Kröner Verlag, 1992, 783.o.

*lange willst du säumen*²¹. Megtudjuk, hogy a prágai csatában is harcolt: „*Er war mit König Friedrichs Macht / Gezogen in die Prager Schlacht,*”²² de Lenore nem hallott azóta Wilhelm-ről: „*Und hatte nicht geschrieben, / Ob er gesund geblieben.*”²³ A második strófában megtudjuk, hogy az első versszakban említett prágai csata és maga a háború is befejeződött: „*Der König und die Kaiserin, / Des langen Haders müde, / Erweichten ihren harten Sinn / Und machten endlich Friede;*”²⁴ Bürger tudatosan választotta ezt a történelmi eseményt²⁵, a Frigyes király és Daun tábornok vívta prágai csatát a 18. század közepén, amelynek emléke még tisztán élt az olvasóközönség tudatában. A hazatérő harcosok boldogságát Lenore nem tudta átérezni, mivel Wilhelm nem volt köztük: „*für Lenoren / War aber Gruß und Kuß verloren.*”²⁶ Ekkor Lenore igen gyermekesen reagál: „*Zerraupte sie ihr Rabenhaar / Und warf sich hin zur Erde / Mit wütiger Gebärde.*”²⁷

Az ötödik strófában²⁸ kezdődik a második nagy egység a balladán belül, az Istenkároklás Lenore oldaláról: „*O Mutter, Mutter! hin ist hin! / Nun fahre Welt und alles hin! / Bei Gott ist kein Ermarmen / O weh, o weh mir Armen - !*”²⁹, és ezzel megkezdődik a vita anyja és lánya között. Az anya kéri, hogy mondjon el Lenore egy Miantyáncot: „*Kind, bet ein Vater unser! / Was Gott tut, das ist wohlgetan, / Gott, Gott erbarm sich unser!*”³⁰ Lenore válasza erre: „*O Mutter! Mutter! eitler Wahn! / Gott hat an mir nicht wohlgetan! / Was half, was half mein Beten? / Nun ists nicht mehr vonnöten.*”³¹ Ez a vita folytatódik egészen a 11. versszak végéig. Az édesanya jó keresztény lévén többször is fohászkodik az Úrhoz, hogy bocsássa meg a lánya bűneit (az istenkároklást), de Lenore vigasztalhatatlan, napnyugtáig sír, míg fel nem jönnek a csillagok: „*bis Sonnenuntergang, / Bis auf am Himmelsbogen / Die goldnen Sterne zogen.*”³²

A 13. strófában megérkezik Wilhelm, aki győzködi Lenore-t, hogy tartson vele. Wilhelm magával akarja vinni Lenore-t, hogy minél hamarabb hitvesévé tehesse. „*Komm, schürze, spring und schwing dich / Auf meinen Rappen hinter mich! / Muß heut noch hundert*

²¹ Friedrich: Auswahl, 409.o.

²² Friedrich: Auswahl, 409.o.

²³ Friedrich: Auswahl, 409.o.

²⁴ Friedrich: Auswahl, 410.o.

²⁵ Schöffler, Herbert: *Deutscher Geist im 18. Jahrhundert, Essays zur Geistes- und Religionsgeschichte*, Götz von Selle (Hg.), Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1956, S. 92.

²⁶ Friedrich: Auswahl, 410.o.

²⁷ Friedrich: Auswahl, 410.o.

²⁸ Ebben a strófában található az első refrénként is értelmezhető mondat, de mivel több ilyen is lesz a mű során, ezért ezeket később fogom felsorolni, hogy jobban lehessen látni a refrén változásait.

²⁹ Friedrich: Auswahl, 410.o.

³⁰ Friedrich: Auswahl, 410.o.

³¹ Friedrich: Auswahl, 410.o.

³² Friedrich: Auswahl, 412.o.

Meilen/ Mit dir ins Brautbett eilen.”³³, Lenore ellenkezik, kérdezzéti Wilhelm-et, hova akarja őt vinni: *"Sag an! wo ist dein Kämmerlein?/ Wo? wie dein Hochzeitsbettchen?"*³⁴ Ez, a harmadik nagy egység a 18. strófa végéig tart, a 19. versszakban Lenore enged Wilhelm unszolásának és elmegy vele.

A következő 10 strófában (19-28) Bürger egy természetfeletti lovaglást mutat be: *„Daß Roß und Reiter schnoben/ Und Kies und Funken stoben.”*³⁵ A tájat is szinte repülni látják: *„Wie flogen Anger, Heid und Land!/ Wie donnerten die Brücken!”*³⁶, *„Wie flogen rechts. wie flogen links/ Gebirge, Bäum und Hecken!/ Wie flogen links und rechts und links/ Die Dörfer, Städt und Flecken!”*³⁷ Az utazás közben egy temetés hangjait hallják: *„Horch Totensang:/ "Laßt uns den Leib begraben !" ”*³⁸ *"Nach Mitternacht begrabt den Leib/ Mit Klang und Sang und Klage!/ Jetzt führ ich heim mein junges Weib;/ Mit, mit zum Brautgelage! .../ Komm, Küster, hier! komm mit dem Chor / Und gurgle mir das Brautlied vor!/ Komm, Pfaff, und sprich den Segen,/ Eh wir zu Bett uns legen!”*³⁹

Az ötödik és egyben utolsó nagy egységben jön el a katarzis. Wilhelm és Lenore egy temetőhöz ér. A temetőbe bemenve először Wilhelm teste bomlott le: *„Des Reiters Koller, Stück für Stück,/ Fiel ab, wie mürber Zunder./ Zum Schädel ohne Zopf und Schopf,/ Zum nackten Schädel ward sein Kopf,/ Sein Körper zum Gerippe/ Mit Stundenglas und Hippe.”*⁴⁰ Ezután a paripát szikrák közepette elnyelte a föld: *„Hoch bäumte sich, wild schnob der Rapp/ Und sprühte Feuerfunken;/ Und hui ! wars unter ihr hinab/ Verschwunden und versunken.”*⁴¹ Lenore pedig egy kriptában haldoklik: *„Geheul! Geheul aus hoher Luft,/ Gewinsel kam aus tiefer Gruft;/ Lenorens Herz mit Beben/ Rang zwischen Tod und Leben.”*⁴² Az utolsó, 32. strófa egyféle tanulsággal, mondhatni isteni igazságtételként szolgál az olvasónak: *„Geduld! Geduld! wenns Herz auch bricht!/ Mit Gott im Himmel hadre nicht!/ Des Leibes bist du ledig;/ Gott sei der Seele gnädig!”*⁴³

³³ Friedrich: Auswahl, 412.o.

³⁴ Friedrich: Auswahl, 413.o.

³⁵ Friedrich: Auswahl, 413.o.

³⁶ Friedrich: Auswahl, 413.o.

³⁷ Friedrich: Auswahl, 414.o.

³⁸ Friedrich: Auswahl, 413.o.

³⁹ Friedrich: Auswahl, 414.o.

⁴⁰ Friedrich: Auswahl, 415.o.

⁴¹ Friedrich: Auswahl, 415.o.

⁴² Friedrich: Auswahl, 415.o.

⁴³ Friedrich: Auswahl, 416.o.

4.2. Interpretáció

Az elbeszélt idő Bürger balladájában némiképp hosszabb, mint Goethe balladájában. Hajnaltól hajnalig tart a történet, vagyis nagyjából 24 órát ölel fel. Az első időpont, ami megjelenik, rögtön az első versszak első sorában megtalálható. Lenore felébred „*ums Morgenrot*”⁴⁴. A következő a 12. strófában jelenik meg: „*bis Sonnenuntergang,/ Bis auf am Himmelsbogen/ Die goldnen Sterne zogen.*”⁴⁵ vagyis a bevezető, valamint a víta anya-lánya között elég sok idő telik el. A következő időpont akkor jelenik meg, mikor Wilhelm megérkezik és Lenore csodálkozik, hogy éjjel jött: „*bei Nacht*”⁴⁶ (14. strófa). Miközben beszélgetnek és Wilhelm győzködi a lányt, a harang 11-et üt: „*es brummt die Glocke noch,/ Die elf schon angeschlagen.*”⁴⁷ (17. strófa). A temetésen énekelt dalban található a következő időt jelző szó: „*nach Mitternacht*”⁴⁸ (22. strófa). Wilhelm hajtja a lovát, mert érzi a hajnal közeledtét: „*Rapp! Rapp! Mich dünkt, der Hahn schon ruft. [...] Rapp! Rapp! ich wittre Morgenluft*”⁴⁹ (28. strófa). Ez az utolsó időt jelző szó.⁵⁰ A versszakokat azért adtam meg, hogy tisztábban lássuk az idő múlását és később, mikor Goethe balladáját vizsgálom, segítsen a két mű összehasonlításában.

4.3. Struktúra

Bürger balladája 32 strófából áll, amelyek 8-8 sorosak. A versszakok rímképe a következő: a b a b c c d d, vagyis két keresztrímet és két páros rímet tartalmaz. Maga a ballada párbeszédekből áll, amelyeket csak elvétve szakít meg egy-egy leírás.⁵¹ Ez a fajta dialógus technika dinamikát ad a szövegnek és fokozza drámaiságát.⁵² Van ugyan egyfajta narrátor a szövegben, ám ennek a narrátornak a tudása korlátozott, csak annyit tud és mond el, amennyit Lenore is. Hangutánzó szavak is találhatóak a balladában, ilyen szavak találhatóak például a 13. strófában: „*trap trap trap*”, Wilhelm lovának a patakopogásaira utalva, vagy ugyanebben a versszakban a „*klingklingkling*”, ez pedig a Lenore családjának a kapucsengőjére utal. A vannak visszatérő mondatok Bürger balladájában. Ilyen például az

⁴⁴ Friedrich: Auswahl, 409.o.

⁴⁵ Friedrich: Auswahl, 412.o.

⁴⁶ Friedrich: Auswahl, 412.o.

⁴⁷ Friedrich: Auswahl, 413.o.

⁴⁸ Friedrich: Auswahl, 414.o.

⁴⁹ Friedrich: Auswahl, 415.o.

⁵⁰ Mehrmann: Goethe, 168.o.

⁵¹ Friedrich: Auswahl, 43.o.

⁵² Friedrich: Auswahl, 44.o.

ötödik versszakban megjelenő „*O Mutter, Mutter!*”, ez a rész megtalálható még a 6, 7, 9 és 11. versszakban is. A 6. versszakban az anyától elhangzó fohászkodás: „*Hilf Gott, hilf!*”, ami elhangzik még a 7. és a 10. versszakban. Vannak olyan refrének is benne, amelyek versszakról versszakra változnak valamennyit, a 19. strófában például így hangzik: „*Und hurre hurre, hop hop hop! / Ging's fort in sausendem Galop, / Daß Roß und Reiter schnoben, / Und Kies und Funken stoben.*” ugyanez a négy soros refrén található a 23. és a 26. versszakban is, és csak az első soraik térnek el egymástól: „*Und immer weiter, hopp! hopp! hopp!*”⁵³ és „*Und weiter, weiter, hopp! hopp! hopp!*”⁵⁴, az utolsó három soruk nem tér el a 19. versszakban leírtaktól. A 17. versszakban lévő refrén: „*Sieh hin, sieh her! der Mond scheint hell. / Wir und die Todten reiten schnell.*” megjelenik kibővülten a 20. strófában így hangzik: „*Graut Liebchen auch? ...Der Mond scheint hell! / Hurra! Die Toten reiten schnell! / Graut Liebchen auch vor Toten?*” -/ „*Ach nein! ...doch laß die Toten!*”, 24 strófában csak a negyedik sora változik a refrénnek: „*Ach. laß sie ruhn, die Toten.*”, éppúgy, mint a 27. versszakban: „*O weh! laß ruhn die Toten!*”, ám a 28. strófában csupán egyetlen sora jelenik meg: „*Die Toten reiten schnell!*”⁵⁵

5. Johann Wolfgang Goethe - *A korinthusi menyasszony*

Goethe balladája 1797-ben íródott Jénában és Schiller 1798-as évkönyvében (*Musen-Almanach für das Jahr 1798*) jelent meg.⁵⁶ A történet forrásaként a görög író, Phlégon *Das Buch der Wunder (Csodálatos történetek)* című műve szolgált.⁵⁷ „A kutatók felhívják a figyelmet arra, hogy Korinthus ideális helyszín ehhez a történethez. Egyrészt virágzott itt az Aphrodité-Venus-kultusz [...] másrészt pedig itt alakult az egyik legősibb keresztény közösség Görögország területén.”⁵⁸ Goethe maga nevezi a balladáját a naplójában (*Tagebuch*, 4.6.1797) „vampirikus versnek” („ein vampirisches Gedicht”)⁵⁹. A vámpírtörténetek a Balkán területéről voltak ismertek, amint azt már kifejtettem a Vámpírhisztéria című fejezetben. A

⁵³ 23. versszak

⁵⁴ 26. versszak

⁵⁵ Mint már említettem Bram Stoker is ezt a mondatot veszi át a *Dracula* című regényében, mikor Jonathan a grófhhoz tart és az útitársai összesúgnak és Bürger ezen balladájából idéznek.

⁵⁶ Schulz, Gerhard: *Die Braut von Corinth*. In: Regine Otto, Bernd Witte (Hg.): *Goethe- Handbuch „Gedichte*, Stuttgart/Weimar :Verlag J. B. Metzler 2004, (Bd. 1), 288.o.

⁵⁷ Schulz: *Die Braut von Corinth*, 288.o.

⁵⁸ Janion: *A vámpír*, 13.o.

⁵⁹ Schulz: *Die Braut von Corinth*, 289.o.

„visszajárók”⁶⁰ motívuma is jól ismert volt Bürger *Lenórájából* Goethe számára, hiszen Goethe fiatalkorában ez a ballada nagyban befolyásolta az akkori irodalmat.⁶¹

5.1. Interpretáció

Az első és a második versszakban leírást találhatunk arról, honnan és miért jön az ifjú Korinthusba, ill. hogy a szülei elígérték egymásnak gyermekeiket, de időközben a leánygyermek szülei áttértek a keresztény vallásra, míg az ifjú és családja továbbra is pogány maradt. Az anya a harmadik versszakban jelenik meg, ő fogadja a vendéget, bár szót csak a mű végén fog kapni, itt csupán a cselekedeteit mutatja be nekünk az elbeszélő. *„Sie empfängt den Gast mit bestem Willen,/ Gleich ins Prunkgemach wird er gebracht./ Wein und Essen prangt,/ Eh er es verlangt;/ So versorgend wünscht sie gute Nacht.”*⁶² Fontos szerepe van Goethe balladájában a színeknek, a menyasszony leírásában többször is megtalálhatjuk a fehér színt. Az első ilyen leírás az 5. strófában szerepel: *„mit weißem Schleier und Gewand”*⁶³ és *„Mit Erstaunen eine weiße Hand”*⁶⁴. A menyasszony szalagja német nyelven *„schwarz- und goldnes Band”*⁶⁵ vagyis fekete és aranyszínű. A menyasszony először a 6. versszakban szólal meg, meglepődve és kissé felháborodva veszi tudomásul a vendéget. *„Bin ich”, rief sie aus, „so fremd im Hause,/ Daß ich von dem Gaste nichts vernahm?”*⁶⁶ Ezen kívül ebben a versszakban derül az is ki, hogy kolostorba lett záratva. *„Ach, so hält man mich in meiner Klause!”*⁶⁷. A fiú nem akarja, hogy a lány elmenjen, unszolja, hogy maradjon vele: *„Bleibe, schönes Mädchen!” ruft der Knabe,/ Rafft von seinem Lager sich geschwind:/ Hier ist Ceres', hier ist Bacchus' Gabe,/ Und du bringst den Amor, liebes Kind!”*⁶⁸ A lány válaszában utal arra, hogy ő már nem tartozik az élők közé, és ez az anyja hibája: *„Ferne bleib, o Jüngling! bleibe stehen,/ Ich gehöre nicht den Freuden an./ Schon der letzte Schritt ist, ach! geschehen/ Durch der guten Mutter kranken Wahn,”*⁶⁹, a fiú viszont nem akarja komolyan venni a

⁶⁰ Németül: Wiedergänger

⁶¹ Schulz: *Die Braut von Corinth*, 289.o.

⁶² Mehrmann, Hedwig: Goethe, *Die schönsten Gedichte*. Ljubljana: Manfred Pawlak Verlagsgesellschaft, 1989, 163.o.

⁶³ Mehrmann: Goethe, 163.o.

⁶⁴ Mehrmann: Goethe, 164.o.

⁶⁵ Mehrmann: Goethe, 164.o.

⁶⁶ Mehrmann: Goethe, 164.o.

⁶⁷ Mehrmann: Goethe, 164.o.

⁶⁸ Mehrmann: Goethe, 164.o.

⁶⁹ Mehrmann: Goethe, 164.o.

szavait⁷⁰ „Und er fragt und wäget alle Worte,/ Deren keines seinem Geist entgeht.”⁷¹. A 11. versszakból kiderül, hogy a lány hűgát szánják a szülők a fiú hitveséül: „Meiner zweiten Schwester gönnt man dich.”⁷². A fiút nem érdeklik a lány kifogásai, és a 13. versszakban eljegyzik egymást: „Und schon wechseln sie der Treue Zeichen:/ Golden reicht sie ihm die Kette dar,”⁷³ a lány cserébe egy tincset kér a fiú hajából: „Doch, ich bitte dich,/ Eine Locke gib von deinem Haar.”⁷⁴ A 14. versszak erősen utal a lány természetfeletti mivoltára. Szellemórán játszódik („Geisterstunde”⁷⁵), a lány fehér ajkakkal issza a vérvörös bort, de enni nem eszik semmit, hiába kínálja neki a fiú: „Gierig schlürfte sie mit blassem Munde/ Nun den dunkel blutgefärbten Wein;/ Doch vom Weizenbrot,/ Das er freundlich bot,/ Nahm sie nicht den kleinsten Bissen ein.”⁷⁶ Érdekes közös jellemző Bürger és Goethe által elemzett balladájában, hogy az „áldozat” szerepét játszó a történet felénél sírva fakadnak. Bár Goethe balladájában kissé kirívónak tűnik, hogy a fiú „weinend auf das Bette sank.”⁷⁷ és nem a lány sírja el magát. Hála ennek a kis szerepcserének a lány vigasztalja a fiút és tovább célozgat arra, hogy ő természetfeletti lény: „Wie der Schnee so weiß,/ Aber kalt wie Eis/ Ist das Liebchen, das du dir erwählt.”⁷⁸. A fiú továbbra is reménykedve beszél: „Hoffe doch bei mir noch zu erwärmen,/ Wärest du selbst mir aus dem Grab gesandt!/ Wechselhauch und Kuß!/ Liebesüberfluß!/ Brennst du nicht und fühlst mich entbrannt?”⁷⁹. A 18. strófában a szerelmesek nem tudják magukat tovább türtöztetni: „Liebe schließet fester sie zusammen,/ Tränen mischen sich in ihre Lust;/ Gierig saugt sie seines Mundes Flammen,”⁸⁰. Az elbeszélő viszont nem hagyja feledni a tényt, hogy a menyasszony halott és hogy ezt az ifjú nem tudja: „Eins ist nur im andern sich bewußt./ Seine Liebeswut/ Wärmt ihr starres Blut,/ Doch es schlägt kein Herz in ihrer Brust.”⁸¹. A szerelmesek együttlétét az anya zavarja meg. Megáll az ifjú ajtója előtt hallgatózni, majd kis idő múltán dühösen benyit: „Länger hält die Mutter nicht das Zürnen,/ Öffnet das bekannte Schloß geschwind:/ Gibt es hier im Hause solche

⁷⁰ A fiú ezen hozzáállása, hogy nem veszi szó szerint a lány szavait, az egész balladára jellemző. Mindegy, mit mond a lány, a fiú meghallgatja, mégsem veszi komolyan azt. Érdekes lenne látni a fiú reakcióit a mű legvégén, mikor a lány elmondja, hogy magával fogja vinni a sírjába, de a 23. versszakból már csak a lány monológját olvashatjuk.

⁷¹ Mehrmann: Goethe, 165.o.

⁷² Mehrmann: Goethe, 165.o.

⁷³ Mehrmann: Goethe, 165.o.

⁷⁴ Mehrmann: Goethe, 165.o.

⁷⁵ Mehrmann: Goethe, 165.o.

⁷⁶ Mehrmann: Goethe, 165-166.o.

⁷⁷ Mehrmann: Goethe, 166.o.

⁷⁸ Mehrmann: Goethe, 166.o.

⁷⁹ Mehrmann: Goethe, 166.o.

⁸⁰ Mehrmann: Goethe, 166.o.

⁸¹ Mehrmann: Goethe, 166.o.

Dirnen,/ Die dem Fremden gleich zu Willen sind?”⁸². Ekkor meglátja, hogy a lánya az a személy, aki a fiú szobájában van. A fiú próbálja eltakarni kedvesét, de az kibújik a takaró alól. A 23. versszaktól nagyjából megszakítás nélkül olvashatjuk a lány monológiát, amit az anyjának intézett. Az anyja szemére veti, hogy rákényszerítették a keresztény vallást, mikor eljegyezték őt a fiúval, akkor még pogányok voltak: *„Dieser Jüngling war mir erst versprochen,/ Als noch Venus' heitrer Tempel stand.*”⁸³. A 26. versszakban már a vérszívásról beszél: *„Aus dem Grabe werd' ich ausgetrieben,/ Noch zu suchen das vermißte Gut,/ Noch den schon verlorenen Mann zu lieben/ Und zu saugen seines Herzens Blut.*”⁸⁴. A 27. strófában a fiúhoz intézi a szavait: *„Schöner Jüngling! kannst nicht länger leben;/ Du versiechest nun an diesem Ort.*”⁸⁵, ebben a versszakban megemlíti az „eljegyzésüket”: *„Meine Kette hab' ich dir gegeben;/ Deine Locke nehm' ich mit mir fort.*”⁸⁶. Az utolsó versszakban ismét az anyjához beszél. Megkéri, hogy együtt égesse el őket máglyán, úgy, ahogy azt a régi, pogány szokások diktálják, hogy visszatérhessenek a régi istenekhez: *„Höre, Mutter, nun die letzte Bitte:/ Einen Scheiterhaufen schichte du;/ Öffne meine bange kleine Hütte,/ Bring in Flammen Liebende zu Ruh;/ Wenn der Funke sprüht,/ Wenn die Asche glüht,/ Eilen wir den alten Göttern zu.*”⁸⁷

5.2. Idő

Az elbeszélt idő mindössze egy éjszaka. Az ifjú akkor érkezik, mikor már mindenki alszik (3. versszak). *„Und schon lag das ganze Haus im stillen,/ Vater, Töchter, nur die Mutter wach”*⁸⁸. A következő időpont, a „Geisterstunde”⁸⁹, ami éjfélnek felel meg⁹⁰ (14. versszak). A huszadik strófában hallják a szerelmesek a kakast: *„der Hahn erwacht!”*⁹¹ vagyis hajnalodik. Az utolsó előtti versszakban (27.) kapunk a menyasszonytól egy jövőre vonatkozó képet, *„Morgen bist du grau,/ Und nur braun erscheinst du wieder dort”*⁹². Mindezekből nyilvánvalóvá válik, hogy a történetek és az eltelt idő nem állnak arányban egymással, hiszen,

⁸² Mehrmann: Goethe, 167.o.

⁸³ Mehrmann: Goethe, 168.o.

⁸⁴ Mehrmann: Goethe, 168.o.

⁸⁵ Mehrmann: Goethe, 168.o.

⁸⁶ Mehrmann: Goethe, 168.o.

⁸⁷ Mehrmann: Goethe, 169.o.

⁸⁸ Mehrmann: Goethe, 163.o.

⁸⁹ Mehrmann: Goethe, 165.o.

⁹⁰ Régióktól függően eshet a szellemóra éjfél és hajnali egy esetleg éjjel 11 és 12 óra közé, általánosan viszont az éjfél és a hajnali egy a megszokott.

⁹¹ Mehrmann: Goethe, 167.o.

⁹² Mehrmann: Goethe, 168.o.

míg az érkezéstől éjfélig tartó történések az elbeszélési időben hosszabban vannak leírva, éjfél után felgyorsulnak az események és az elbeszélés ideje is rövidül.

5.3. Struktúra

Goethe balladája 28 versszakból áll, melyek 7-7 sorból állnak. A rímképe a b a b c c b, vagyis van két keresztímünk, egy páros rímünk, valamint a hetedik sor a második és a negyedik sorral rímel. Ennek a balladának is fontos eleme a dialógus, és itt mindentudó narrátorunk van, aki egyes szám harmadik személyben beszél: *„Liebe schließet fester sie zusammen,/ Tränen mischen sich in ihre Lust;/ Gierig saugt sie seines Mundes Flammen,/ Eins ist nur im andern sich bewußt./ Seine Liebeswut/ Wärmt iht starres Blut;/ Doch es schlägt kein Herz in ihrer Brust.“*⁹³ Ez szépen példázza, hogy a narrátor nem csak azt tudja, hogy a menyasszony halott, hanem azt is tudja, hogy a lány hitvese ebből mit sem sejt. Ebben a balladában nem található rím, csupán korábbi történésekre kapunk visszautalást: *„Und schon wechseln sie der Treue Zeichen: Golden reicht sie ihm die Kette dar [...] Doch, ich bitte dich, Eine Locke gib von deinem Haar.“*⁹⁴ (13. strófa), *„Meine Kette hab' ich dir gegeben;/ Deine Locke nimm' ich mit mir fort.“*⁹⁵ (27. strófa). Ellenben sokkal fontosabb és központibb szerepe van a különböző színeknek, mint a „weiß”, „schwarz”, „gold”, „bläß”, „silber”, „blutgefärbte”, „grau”, „braun”, hiszen ezek némelyike többször is, ismétlődően fordul elő a műben.

6. Figurák összehasonlítása

Mint már említettem, mindkét balladában megjelenik a főszereplő menyasszonyok édesanyja, de más-más megvilágításban. Lenore és édesanyja közt klasszikus párbeszéd zajlik, és az anya és lánya közti ideológiai különbség szépen kirajzolódik. Az anya mélyen vallásos, kéri lányát, hogy ne gyalázza az Urat, de Lenore makacs és nem hallgat rá. Az édesanya itt szelíd és jót akar, lánya inkább a makacsságot és az önfejtőséget testesíti meg. Az anya vallásossága több helyen is megnyilvánul, ami a felvilágosodás előtti korszakra utal vissza, mikor még Isten volt a középpontban. A két szereplő kapcsolata szépen példázza a generációk és azok gondolkodási különbségeit. Az anya próbálja meggyőzni a lányát, hogy felejtse el Wilhelm-

⁹³ Mehrmann: Goethe, 166.o.

⁹⁴ Mehrmann: Goethe, 165.o.

⁹⁵ Mehrmann: Goethe, 168.o.

et, de az nem hallgat rá, végül szinte tanulságként tárul elénk, hogy Lenórának jobb lett volna, ha hallgat az édesanyjára. Egyfajta tanulságként is értelmezhető az utolsó versszak, mikor Lenore a koporsóban haldoklik. A korinthusi menyasszony édesanyja csupán háttérszereplőként van jelen, aki ugyan szereppel rendelkezik, valós személyiséget mégsem kap, egyetlen mondata *Gibt es hier im Hause solche Dirnen,/ Die dem Fremden gleich zu Willen sind?*⁹⁶ a 21. versszakban hangzik el. A vádakból, amit a menyasszony az anyja fejére olvas, kiderül, hogy nem a Lenore-féle kedves anyatípussal van dolgunk, hiába is fogadja a szokásoknak megfelelően a vendéget, ad neki enni, inni és kínálja szállással éjszakára. Különösképp hat, hogy éjszakai sétára indul, majd mikor hangokat hall a vendég szobájából, hallgatózni kezd, majd dühösen benyit. Amint meglátja a lányát, megrémül. Lányára rákényszerítette a kereszténységet, apáca lett belőle, a lány halálának az okát viszont nem ismerjük meg.

A menyasszonyok mindkét műben központi szerepet játszanak. Bürger balladájában a női főszereplő az áldozat, míg Goethe a fiút teszi áldozattá. A menyasszonyokról külső és belső tulajdonságot is megtudhatunk. Lenore-ról a negyedik versszakban kiderül, hogy fekete hajú: *„zerraupte ihre Raabenhaar”*⁹⁷. Ezután inkább csak a belső tulajdonságairól kapunk közvetett képet, például meglehetősen naiv és hiszékeny, hisz végül Wilhelm-nek sikerül meggyőznie, hogy hagyja el a szülői házat éjjel, anélkül, hogy bárkinek is szólna. Még mielőtt Wilhelm feltűnne, teljesen kikel magából, hogy az ifjú nincs a többi visszatérő katona között: *„Und warf sich hin zur Erde/ Mit wütiger Gebärde”*⁹⁸. Egyáltalán nem hallgat az édesanyjára, sőt azt kívánja, bár meg se született volna, csupán azért, mert a jegyese nem tért vissza hozzá: *„O Mutter! Mutter! hin ist hin!/ Verloren ist verloren!/ Der Tod, der Tod ist mein Gewinn!/ O wär ich nie geboren! --/ Lisch aus, mein Licht! auf ewig aus!/ Stirb hin! stirb hin! in Nacht und Graus”*⁹⁹ A 12. strófában sem viselkedik szebben, vagy illedelmesebben: *„So wütete Verzweiflung/ Ihr in Gehirn und Adern./ Sie fuhr mit Gottes Vorsehung/ Vermessen fort zu hadern,/ Zerschlug den Busen und zerrang/ Die Hand bis Sonnenuntergang”*¹⁰⁰. Ezután a viselkedés után az olvasóban nem kelt túl sok sajnálatot az, hogy Wilhelm végül a vesztét okozza. A korinthusi menyasszonyról több információt is kapunk a kinézetével, öltözkékével kapcsolatban. Rögtön az ötödik strófában olvashatjuk, hogy fehér fátylat és ruhát visel: *„mit*

⁹⁶ Mehrmann: Goethe, 167.o.

⁹⁷ Friedrich: Auswahl, 410.o.

⁹⁸ Friedrich: Auswahl, 410.o.

⁹⁹ Friedrich: Auswahl, 411.o.

¹⁰⁰ Friedrich: Auswahl, 412.o.

weißem Schleier und Gewand”¹⁰¹, a fején fekete és arany szalagot visel: „*Um die Stirn ein schwarz- und goldnes Band*”¹⁰² és még ebben a strófában olvashatjuk, hogy meglepődve emeli a fehér kezét: „*Mit Erstaunen eine weiße Hand.*”¹⁰³. A fiú azt gondolja, hogy az ijedtségtől „*blaß*”, vagyis fakó a lány, majd ugyanezt a jelző a lány ajkaira is használja az elbeszélő. A 16. strófában olvashatjuk, hogy hófehér és jéghideg a lány: „*Wie der Schnee so weiß,/ Aber kalt wie Eis*”¹⁰⁴, majd ha ez még nem lenne elég furcsa, a 18. versszakban a következő sorok találhatók: „*Doch es schlägt kein Herz in ihrer Brust*”¹⁰⁵

Az utolsó, részletesen kifejtett összehasonlítás ezen a fejezet belül a balladákban szereplő férfialakok.¹⁰⁶ Itt a vőlegényekről fogok részletesen írni. Megegyező elem mindkét balladában, hogy az ifjúk éjjel érkeznek, bár a korinthusi menyasszony vőlegénye tisztességesebb módon jár el, és ő vendégként érkezik és úgy is fogadják: „*Und schon lag das ganze Haus im stillen,/ Vater, Töchter, nur die Mutter wacht;/ Sie empfängt den Gast mit bestem Willen,/ Gleich ins Prunkgemach wird er gebracht.*”¹⁰⁷ Bürger balladájában Wilhelm viszont csendben szölongatja Lenore-t. Nem sok dolgot tudunk meg Wilhelmről, hogy katona, hisz épp harcolni van, mikor a ballada elkezdődik

7. Vámpírisztikus elemek

Amit már a legelején kijelenthetünk az nem más, mint hogy Goethe balladája jóval több vámpírisztikus elemet tartalmaz, mint Bürger *Lenore* balladája, de azért Bürgerében is lehet találni jó néhányat.

Mint már említettem Wilhelm éjjel érkezik és halkán mozog, nehogy meghallják őt. A Lenore-ral folytatott beszélgetés során kiderül, éjfélkor indult a lányhoz: „*Wir satteln nur um Mitternacht./ Weit ritt ich her von Böhmen;/ Ich habe spät mich aufgemacht*”¹⁰⁸ A másik

¹⁰¹ Mehrmann: Goethe, 163.o.

¹⁰² Mehrmann: Goethe, 164.o.

¹⁰³ Mehrmann: Goethe, 164.o.

¹⁰⁴ Mehrmann: Goethe, 166.o.

¹⁰⁵ Mehrmann: Goethe, 166.o.

¹⁰⁶ Azt viszont meg kell említenem, hogy a pap figurája Bürger és Goethe balladájában is megtalálható. Bürgernél a 22. versszakban, mikor a gyászmenet hangjait hallják: „*Komm, Pfaff, und sprich den Segen*”, Goethe művében is a temetéssel kapcsolatban kerül szóba a pap a 22. strófában: „*Eurer Priester summende Gesänge/ Und ihr Segen haben kein Gewicht*”, sőt Goethe művében olvashatunk az apáról és testvérekről, akik alszanak a fiú érkezésekor a 3. strófában: „*Und schon lag das ganze Haus im stillen,/ Vater, Töchter, nur die Mutter wacht*”

¹⁰⁷ Mehrmann: Goethe, 163.o.

¹⁰⁸ Friedrich: Auswahl, 412.o.

vámpírisztikus eleme ennek a műnek, hogy Wilhelm megérzi a hajnal közeledtét. „*ich wittre Morgenluft*”¹⁰⁹. Goethe művében főleg a menyasszony jellemzésére használt színek utalnak a lány vámpír mivoltára, mint azt már korábban kifejtettem. Ezen felül viszont ebben a műven konkrétan elhangzik a vérszívás „*Und zu saugen seines Herzens Blut*”¹¹⁰

8. Összefoglalás

Munkám során, úgy hiszem, sikerült bemutatnom a két balladát, és az elemzések, valamint a szereplők összehasonlítása után választ kaptam arra a kérdésre, hogy miben hozott Goethe balladája újdonságot. Goethe megteremtette a modern vámpír képét, aki nem szörnyszerű, érzelmekkel rendelkezik, és a külsője is vonzó. A korinthusi menyasszony a vérszívást kényszernek érzi, mintsem mókának. A *korinthusi menyasszony* sokkal konkrétabban tartalmaz vámpírisztikus elemeket, értem ezalatt a menyasszony fehérségét, vagy, hogy ebben a balladában többszörös, különböző módokon szerepel a „Blut”, vagyis a vér szó („*blutgefärbte Wein*”¹¹¹, „*starres Blut*”¹¹², „*saugen seines Herzens Blut*”¹¹³). Bürger balladája inkább egy rémtörténet. Wilhelm elsődleges célja, hogy magával vigye Lenore-t a kriptájában, de a vérivásról szó nem esik. Elvértve találunk benne vámpírokkal összeköthető motívumokat, mint például, hogy éjszaka jelenik meg, habár a hold, fontos szerepet játszik a balladában és a refrénben is megtalálható, a szerepe csupán a megfelelő sötét, szomorú hangulat megteremtése¹¹⁴. Sajnos a *Lenore* nem él olyan erősen a köztudatban, mint említettem, ebben szerepe volt Schiller kritikájának, hiába fejezték ki tetszésüket olyan írók, mint például Christoph Martin Wieland vagy Johann Heinrich Voß, a Schiller által kifejtett kritika elfordította Bürgertől a kortársait és nevét a feledésbe taszította.¹¹⁵ Viszont még a kritika sem tudta eltörölni aényt, hogy Bürger írta az első klasszikus értelemben vett balladát.¹¹⁶

¹⁰⁹ Friedrich: Auswahl, 415.o.

¹¹⁰ Mehrmann: Goethe, 168.o.

¹¹¹ Mehrmann: Goethe, 165.o.

¹¹² Mehrmann: Goethe, 166.o.

¹¹³ Mehrmann: Goethe, 168.o.

¹¹⁴ Frenzel: Motive der Weltliteratur, 553.o.

¹¹⁵ Häntzschel, Günter: Gottfried August Bürger. In: Gunter E. Grimm, Frank Rainer Max (Hg.): Deutsche Dichter, Leben und Werk deutschsprachiger Autoren von Mittelalter bis zur Gegenwart, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1993, 215.o.

¹¹⁶ Kollektiv für Literaturgeschichte: Klassik. Erläuterungen zur Deutschen Literatur. Berlin: Volk und Wissen 1978, 306.o.

9. Irodalomjegyzék

Frenzel, Elisabeth: Motive der Weltliteratur, Ein Lexikon dichtungsgeschichtlicher Längsschnitte/ Elisabeth Frenzel.- 4., überarb. u. ergänzte Aufl.Stuttgart: Alfred Kröner Verlag, 1992

Friedrich, Wolfgang (Hg.): Auswahl/ Bürger, Gottfried August. Leipzig: VEB Bibliogr. Inst., 1958

Häntzschel, Günter: Gottfried August Bürger. In: Gunter E. Grimm, Frank Rainer Max (Hg.): Deutsche Dichter, Leben und Werk deutschsprachiger Autoren von Mittelalter bis zur Gegenwart, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 1993

Heinrich August Ossenfelder: Der Vampir, Gedicht. In: Der Naturforscher Achtundvierzigstes Stück. Leipzig, Sonnabend, den 25. des Mays, 1748

Janion, Maria: A vámpír, Szimbolikus biográfia, Budapest, Európa Könyvkiadó, 2006

Johann Flückinger: Visum et Repertum. In: Johann Christoph Harenberg: Vernünfftige und christliche Gedancken Über die Vampirs oder Bluhtsaugende Todten, so unter den Türcken und auf den Gräntzen des Servienlandes den lebenden Menschen und Viehe das Bluht aussaugen sollen, Wolfenbüttel: Johann Christoph Meißner Verlag 1733, In: <http://gdz.sub.uni-goettingen.de/dms/load/img/?PPN=PPN504439782&IDDOC=288163> (2013.01.08.)

Kollektiv für Literaturgeschichte: Klassik. Erläuterungen zur Deutschen Literatur. Berlin: Volk und Wissen 1978

Laufhütte, Harmut: Volkslied und Ballade. In: Werner Keller (Hg.): Goethe Jahrbuch, Weimar: Verlag Hermann Böhlaus Nachfolger Weimar 1991, (Bd. 108)

Mehrmann, Hedwig: Goethe, Die schönsten Gedichte. Ljubljana: Manfred Pawlak Verlagsgesellschaft, 1989

Schöffler, Herbert: Deutscher Geist im 18. Jahrhundert, Essays zur Geistes- und Religionsgeschichte, Götz von Selle (Hg.), Göttingen, Vandenhoeck & Ruprecht, 1956

Schulz, Gerhard: Die Braut von Corinth. In: Regine Otto, Bernd Witte (Hg.): Goethe-Handbuch, Gedichte, Stuttgart/Weimar :Verlag J. B. Metzler 2004, (Bd. 1),

Stoker, Bram: Dracula, London, Penguin Group, 1994